

คำนิยม

ผมเกิดมาก็เป็นคนหลงใหลภาพยนตร์ สนใจอยากรู้เรื่องต่างๆ เกี่ยวกับภาพยนตร์มาแต่เด็กๆ และพบว่าบ้านเมืองเราช่างอดคัดหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับภาพยนตร์เต็มที สมัยเด็กมัธยม ผมได้อ่านหนังสือตำราถ่ายภาพยนตร์ของอาจารย์สนั่น ปัทมทิน เล่มหนึ่ง และของ พยุง จอมพิทักษ์ อีกเล่มหนึ่ง ซึ่งต่างเป็นประเภทคู่มือการถ่ายภาพยนตร์สมัครเล่น ต่อมาได้อ่านหนังสือ *เมืองมายา* ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งท่านใช้ความเป็นพหูสูตร แปลตำราประเภทภาพยนตร์ศาสตร์ของฝรั่งให้คนไทยอ่าน เมื่อเรียนมหาวิทยาลัย ผมจึงพบความจริงว่าเราไม่มีหนังสือหรือตำราภาพยนตร์ในภาษาไทยเลย ในขณะที่ห้องสมุดและร้านหนังสือมีหนังสือตำรับตำราภาพยนตร์ในมิติต่างๆ มากมายหลากหลาย แต่ล้วนเป็นภาษาฝรั่งและของฝรั่ง แต่ด้วยความอยากรู้อยากศึกษาจึงต้องขอมอดขนม เก็บเงินซื้อหนังสือฝรั่งราคาแพงมาอ่าน ซึ่งต้องเปิดพจนานุกรมแกะคำกันแทบทุกคำลำบากยากเย็น ซึ่งถ้าใจไม่รักกันจริงๆ ก็คงสาปส่ง จึงรู้สึกอิจฉาบ้านเมืองฝรั่งว่าเขาช่างโชคดี มีหนังสือขุมความรู้ให้อ่านกันมากมาย จนอ่านกันไม่หวาดไม่ไหว

ด้วยความคิดว่าบ้านเมืองเราขาดหนังสือตำรับตำราภาพยนตร์ ต่อมาผมจึงลงมือแปลตำราภาพยนตร์ของฝรั่ง ประเภทศาสตร์แห่งศิลปภาพยนตร์ หวังว่าจะเป็นตำราภาษาไทยสำหรับผู้สนใจได้อ่านกัน หมดเปลืองเวลาไปแรมปี สามารถแปลและเรียบเรียงตำราไปกว่าครึ่งเล่มแล้ว แต่จะเป็นด้วยบุญหรือกรรมไม่รู้ วันหนึ่งหลังจากได้อ่านข้อเขียนต่างๆ ของ ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ซึ่งสำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ รวมพิมพ์อยู่ในหนังสือพอกเก็ตบุ๊กชื่อ “ยุคเพลง หนึ่ง และละครในอดีต” ผมเกิดถูกคิดขึ้นมาว่า ทำไมผมจึงมามัวเสียเวลาอยู่กับการพยายามทำสิ่งซึ่งใครอื่นก็อาจทำได้ และแม้ไม่มีใครทำ คือแปลตำราภาพยนตร์ศาสตร์ฝรั่งเป็นไทย คนที่สนใจจริงๆ ก็อาจขวนขวายศึกษาจากตำราฝรั่งได้ แต่ศาสตร์ของภาพยนตร์ไทยต่างหาก ใครๆ ก็ไม่อาจหาอ่านได้ เพราะยังไม่มีใครทำ

ผมทิ้งเรื่องราวในข้อเขียนเกี่ยวกับภาพยนตร์ไทยของขุนวิจิตรมาตรา โดยเฉพาะในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งคิดว่าจะหาใครเขียนได้อย่างท่านไม่มีอีกแล้ว เพราะเป็นการเขียนประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยด้วยมือของผู้สร้างประวัติศาสตร์นั่นเอง

ผมจึงตั้งใจว่า เมื่อแปลตำราฝรั่งจบแล้ว จะไปพบขุนวิจิตรมาตรา เพื่อขอความรู้จากท่าน สำหรับจะเขียนประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยต่อไป

แต่อยู่มาวันหนึ่ง เห็นหนังสือพิมพ์รายงานข่าวบนหน้าหนึ่งว่า ขุนวิจิตรมาตราถึงแก่กรรม ผมเจ็บใจตัวเองและตื่นจากโง่ ทั้งงานแปลตำราทันที และเริ่มลงมือค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อเขียนประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยอย่างเป็นทางการเป็นบ้านหลังนับแต่วันนั้นเป็นต้นมา

หลังจากเก็บข้อมูลไปได้สักปีเศษ และเริ่มลงมือเขียน ผมรู้สึกว่าจะไม่อาจจะเขียนหนังสือประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยได้เลย หากไม่ได้ดูภาพยนตร์ไทยที่เราสร้างกันมาในอดีต ผมสงสัยว่าภาพยนตร์เหล่านั้น ซึ่งเราเคยสร้างกันมานับร้อยนับพันเรื่องไปอยู่ที่ไหน

บุญหรือกรรมไม่รู้ ได้พาผมก้าวล่วงไปสู่ความบ้าในการรณรงค์อนุรักษ์ภาพยนตร์และการจัดตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติ และนับแต่นั้นผมก็รู้ตัวว่า ไม่อาจเขียนหนังสืออย่างที่ตั้งใจให้สำเร็จได้เลยแล้ว

แต่คราวนี้คงจะเป็นบุญหรืออาณิสต์ เมื่อผมมีโอกาสดูรู้จักอาจารย์จำเริญลักษณ์ ณะวังน้อย เมื่อราวปี พ.ศ. 2524 และทราบว่าท่านกำลังเริ่มทำงานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2” ผมเห็นว่า งานที่ท่านกำลังทำก็คือสิ่งที่ผมอยากทำและไม่สามารถทำได้นั่นเอง จึงรู้สึกยินดี เพราะเห็นว่าความหวังไม่สูญเปล่า อีกทั้งยังเห็นว่าการของอาจารย์จะมีส่วนสนับสนุนการรณรงค์อนุรักษ์ภาพยนตร์ไทยและการจัดตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติในขณะนั้น

ผมจึงคอยติดตามถามไถ่ความคืบหน้าของงานวิจัยนี้เสมอเมื่อมีโอกาสได้พบปะอาจารย์จำเริญลักษณ์และบางครั้งก็แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ใหม่ๆ กับท่าน

เวลาผ่านไปเรื่อยๆ จากปีเป็นหลายๆ ปี จนผมคิดว่าท่านคงหมดความวิริยะ เลิกทำเสียแล้วกระมัง ทั้งนี้เพราะผมทราบดีว่า การทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่มีใครทำมาก่อน อย่างเช่นการเขียนประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยนี้มองด้านหนึ่งดูว่าน่าจะง่าย เพราะไม่มีใครรู้มาก่อน แต่มองอีกด้านหนึ่งมันเหมือนกับการเดินไปคนเดียวยในทะเลทรายพรมจรรย์ ไม่มีแผนที่ โดดเดี่ยวและอ้างว้าง

แม้ว่าในระยะสี่ห้าปีมานี้ ได้มีความเคลื่อนไหวศึกษาค้นคว้าในวงการหนังสือเกี่ยวกับภาพยนตร์ในภาษาไทย แต่เกือบทั้งหมดเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์กับภาพยนตร์และเบื้องหลังการสร้างภาพยนตร์ไทยร่วมสมัยบ้าง หนังสือรวมข้อเขียนบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของนักวิจารณ์ภาพยนตร์ร่วมสมัยบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีนักวิจารณ์ต่างชาติ หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ซึ่งพอจะมีออกมาบ้าง ก็เป็นประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ต่างชาติ

แม้แต่ผมเอง ที่สุดท้ายก็มีโอกาสเขียนหนังสือประวัติภาพยนตร์ไทย แต่เป็นหนังสือเล่มเล็กจิ๋วสำหรับเด็กๆ อ่าน ซึ่งสำนักพิมพ์องค์กรคำคุณุสภาคฯ ขอให้เขียน

แล้วจู่ๆ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2543 นี้เอง ผมจึงได้รับเอกสารเย็บเล่มปกใหญ่ ผลงานวิจัยของอาจารย์จำเริญลักษณ์จากมือของท่านเอง แสดงว่าท่านมิได้หมดความวิริยะ และสามารถเดินข้ามทะเลทรายอันเว้งว้างได้สำเร็จ พร้อมกับได้เขียนแผนที่และลายแทงแห่งขุมทรัพย์ สำหรับคนรุ่นหลังได้ใช้ในการเข้าไปค้นหาขุมทรัพย์แห่งประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยสืบต่อไป

ผมรู้สึกว้าหนังสือ “ประวัติภาพยนตร์ไทย” เล่มเล็กจิ๋วของผมนั้น อาจจะพอมีค่าอยู่บ้างทำนองเป็นหนังสือ ก เอ๋ย ก โก๋ สำหรับเด็กหรือผู้เริ่มต้นศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย แต่งานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2” ของอาจารย์จำเริญลักษณ์ จะมีค่าเป็นตำราทำนอง หลัคนั้นไทย สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยอย่างเอาจริงเอาจังและลึกซึ้ง ต่อไปนี้ฉันว่า อาจารย์จำเริญลักษณ์ ณะวังน้อย ได้สร้างคุณูปการสำคัญแก่การศึกษาภาพยนตร์ไทย

ความเพียรพยายามอันยาวนานเกือบยี่สิบปีนั้นเป็นเรื่องหนึ่ง แต่ความเพียรนั้นจะสูญเปล่าไปเพียงไรหากผลแห่งความเพียรนั้นมิได้รับการตีพิมพ์ให้เผยแพร่ไปสู่ผู้สนใจ เพราะดูเหมือนจะหาผู้ยืมดีลงทุนตีพิมพ์หนังสือเชิงตำราเล่มใหญ่และไม่ใช่หนังสือยอดนิยมอย่างนี้ได้ยาก จึงน่ายินดีและ

(7)

ขอบคุณที่สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เห็นคุณค่าและเป็นผู้ตีพิมพ์ผลงานนี้ออกเผยแพร่ ซึ่งกล่าวได้ว่า จะเป็นประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยเอง

ท้ายที่สุด ผมขอสนับสนุนความในวาระสุดท้ายของงานวิจัย ซึ่งอาจารย์จำเริญลักษณ์ท่าน กล่าวไว้ว่า “การศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ไม่ว่าจะ เป็นในแง่มุมใดหรือในลักษณะใด ก็เป็น ผู้เขียนหรือผู้อ่านก็ตาม ย่อมนำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้ศึกษานั้นได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง ซึ่งตัวผู้วิจัยได้ เห็นแจ้งด้วยตนเองแล้ว”

โตม สุวงศ์

20 มีนาคม 2543

สำนักหอสมุด

